

Fritänkaren

alternativ oberoende kulturtidskrift

Nr. 7 Valborg 1993.

Redaktör, stilistisk bearbetare och ansvarig utgivare: Christian Lanciai

Brev och bidrag mottages tacksamt, t.o.m. anonyma och pseudonyma.

Alla insändare blir behandlade som medarbetare.

Lösnummerpris : 10 kr.

Årsprenumeration : 100 kr (även i Danmark och Norge).
(i Finland : 80 mk)

Lösnummerpris för tidigare nummer: 20 kr.

Fritänkaren beräknas utkomma med 12 nummer årligen eller mer
på budgetbasis utan annonser i anspråkslös form.

Postgironummer : 621 39 94 - 4

Innehåll i detta nummer :

Stackars Salman Rushdie	2
Turbulens i Orienten	3
Egyptiskt försvar för fundamentalismen	3
Skojaren Bulgakov (Mikhail Bulgakov, litteratur)	4
Två sonetter av Claes Lindgren	5
Winterreise, del 2 : Insnöad i Turkiet.	6
Blommor åt Svarte Jörgen	9
Aurelios jordfästning	9
Nackdelen med musikaliska underbarn	9
Verdis problem	10
<i>Peter's Friends</i> (Emma Thompson och Kenneth Branagh, film)	12
John Bede's gotiska historia, trettonde avsnittet	13

På beställning kan såväl tidigare nummer som enbart tidigare artiklar och följetongavsnitt erhållas. Utom inom Sverige distribueras tidskriften även till elva andra länder.

Detta nummer är ett snällt och lugnare nummer, vilket kan behövas efter alla bataljer, med tyngdpunkt på den behaglige Verdi, men vi återkommer med debatter och insändare i nästa nummer, som troligen utkommer någon gång före Pingst.

Göteborg mot slutet av april 1993.

Stackars Salman Rushdie

När "Satansverserna" utkom 1988 var det ingen som anade vad detta skulle leda till. Boken var författarens tredje roman, och han hade tidigare uttalat sitt varma stöd för ayatollah Khomeinis revolutionära regim i Iran. Plötsligt i februari 1989 uttalar denne ayatollah en dödsdom över Salman Rushdie för vad han skrivit i "Satansverserna", och ett miljonpris sätts på hans huvud. Salman Rushdie tvingas gå under jorden då hotet mot hans liv är i högsta grad allvarligt.

Vad har han då skrivit i "Satansverserna"? Det är en tjock bok på 550 sidor som knappast kan kallas seriös, då den mest består av rent nonsens. Den handlar om skojeri och intriger inom filmbranschen och särskilt inom den del av den indiska lukrativa filmindustri som sysslar med religiösa filmer, ingenting är heligt för den i Bombay födde muslimske författaren Rushdie, men profeten Muhammed nämns åtminstone med respekt. Vida mer respektlös och kritisk är författaren mot England, hans värdland som publicerar honom. Om man nagelfar boken ordentligt finner man egentligen bara tre ställen som ur islamsk synpunkt kunde uppfattas som hädiska. "De politiska ränkerna i Muhammeds harem efter hans återkomst till Mecka som segrare" nämns i förbifarten utan att författaren går in på det (del 1 kapitel 2), i del V kapitel 2 nämns på samma sätt blott i förbifarten Profetens förvirring inför sina första uppenbarelser och hur hans hustru då hjälpte honom på traven med att konkretisera dem, och i del VI kapitel 1 går författaren som längst i sin fina ironi mot Profeten men utan att direkt angripa något och bara genom liknelser, paralleller och i symbolisk form. Med andra ord så finns det ingenting konkret i "Satansverserna" att ens kunna grunda en anklagelse om ärekränkning mot islam på.

Ändå är Salman Rushdie dömd till döden av islam med vilka medel som helst, och 50 miljoner kronor utlovas av ett land som ligger i ekonomisk ruin åt den som mördar honom, och detta pris höjes för varje år som Salman Rushdie än har fräckheten att fortsätta leva.

Detta har givit boken en enastående reklam. Bara därför vill alla läsa den, och den utkommer i ständigt nya upplagor utan att många av dess otaliga läsare egentligen begriper mycket av den. Den är ju så oseriös. Det är ju mest bara flum hela tiden. Den saknar form och sysselsätter sig mest med oanständigheter, vulgärt språk, nonsens och kallprat. Den är egentligen inte värd att läsas och kanske inte ens att tryckas. Det är kort sagt en dålig bok, och den utgör en mycket större förolämpning mot god smak, kulturella värderingar, det engelska språket och vanlig mänsklig intelligens än mot islam.

Hur har då en mäktig nations revolutionäre ledare kunnat vara så dum att han kunnat ta en så totalt oseriös och fånig bok på så fruktansvärt dödligt allvar? Den enda möjliga förklaringen är att ayatollah Khomeini kanske på grund av sin höga ålder måste ha haft många skruvar lösa om inte de flesta. Likväl gäller denna dödsdom fortfarande efter fyra år och efter ayatollahns död, och ingenting kan återkalla den emedan det var en ofelbar ayatollah som avkunnade den. Det hela ställer islam i den mest egendomliga tänkbara dager.

Den fjantiga romanens nästan dominerande oläslighet ger associationer till en annan bok som överreklamerades så astronomiskt på grund av sin speciella revolutionära färg att den togs på så djupt allvar att dess teorier omsattes i verkligheten i en stor del av världen med ekonomisk och politisk katastrof som följd för denna del av världen. Boken var Karl Marx' oläsligt tråkiga och torra nonsensvetenskapliga mastodontarbete "Kapitalet". Den höjdes till skyarna av agitatorer, populisterna, anarkister och revolutionärer, som knappast läste den, för sin ofelbara vederhäftighet, som symbol för våldets berättigande i en oförsonlig klasskamp utan gränser, för profeten Marx' allt omfattande lärdom och som berättigande för en total världsomfattande samhällsomstörtning med vilka medel

som helst, medan hela boken egentligen bara är nonsens i alla sina fåfänga ensidiga tegelstenstunga delar. Marx citerar Goethes "Faust" och Dantes "Inferno" ibland, och det är Marx hela vitterhet. Allt annat är vettlösa resonemang med stöd av oformliga matematiska formler som ingen proletär kunde förstå, och det hela utmynnar i predikandet av proletariatets diktatur med våld som medel, ett samhälle som bara kan byggas på utbildningslöshet och på att hålla folket i okunskap, vilket omsider realiserades av Stalin och hans Gulagsamhälle med Marx' kvasivetenskap som tvångsläsning för alla.

Det är farligt att ta dåliga böcker på allvar. Risken är att Irans ledares tagande den åderförkalkade Khomeini och den dåliga boken "Satansverserna" på allvar med tiden kan leda till hela den islamska religionens fall, vilket ur vissa synpunkter kanske inte ens skulle vara någonting att beklaga. (29.3.1993)

Turbulens i Orienten

Enligt en rapport från C.C.A. har 33,000 kristna flytt från Irak efter Gulfkriget. Under kriget med Iran flydde 60,000. Därmed är det nu av Orientens 14 miljoner kristna mindre än en miljon som bor kvar i Irak. Liknande kristna flyktvägar förekommer i Kurdistan och även från Israels västbank. 1948 levde 25,000 kristna här, 1988 var det 10,000 kvar och idag 7000. Även i Libanon, det enda orientaliska land där kristendomen haft samma status som islam, har den kristna befolkningen minskat från 40% till 25% under inbördeskriget. I södra Sudan, där 3 miljoner människor befinner sig på flykt, är 350,000 av dem kristna. Mest alarmerande är den kristna statistiken från Egypten, där den koptiska kyrkan räknat med 8 miljoner medlemmar, som nu officiellt är reducerade till tre miljoner. Allt beror på inbördeskrigen och fundamentalismens utbredning.

Från Egypten har vi fått följande märkliga försvar för fundamentalismen:

"Ni västerlänningar kallar oss fanatiker, men vi är inga fanatiker. Vi är bara trogna mot vårt eget ursprungliga naturliga och förnuftiga sätt att leva. Vad vi reagerar emot är ert västerländska så kallade civiliserade sätt att göra livet onaturligt och ohälsosamt. När vi ser diskotek där det dansas till outhärdligt gräslig musik och röks allt möjligt ohälsosamt, när vi ser er bli berusade och uppföra er som djur, när vi ser feta turister som bara blir uttråkade av att njuta av att betala för sina prostituerade flickor, pojkar och barn, när vi ser den amerikanska "junk food"-kulturen explodera med coca cola, sötsaker, popcorn och chips, onaturliga grälla kläder och billig vulgaritet ersätta vårt eget antika enkla och naturliga sätt att leva på ett anspråkslöst sätt, så reagerar vi mot dessa västerländska moden som bara för in sjukdomar och kriminalitet i vårt land. Vi vill inte ha någon drogkultur, prostitution, rockmusik eller MacDonalds. Vi vill vara oss själva. Vårt enda skydd är Koranens fasta identitet. Den är vår enda tröst mot synd och korrupktion, mot vulgariseringen och prostituerandet av vårt samhälle. Vi är i grunden mänskliga och föredrar att förbli mänskliga. Vi vill inte ha någonting av den västerländska amerikanska omänskligheten i form av dålig musik, dålig mat, dåliga skyskrapor, dåliga vanor och onda gifter. Därför väljer vi att skydda oss genom att bygga Koranens andliga murar högre mot er gudlöshet. Det är inte vårt fel. Skyll er själva som har en så dålig kultur."

Skojaren Bulgakov

Det unika med Mikhail Bulgakov (1891-1940, ett år yngre än Pasternak,) är att han är den ende ryske författaren som efter revolutionen 1917 har en så stor mänsklig optimism kvar att han vågar bygga vidare på den litterära tradition i Ryssland som alltid varit minst representerad och haft svårast för att överleva - den komiska. Anton Tjechov är Rysslands störste humorist, men Tjechovs humor är alltid realistisk och aldrig utan en viss melankoli. Mera renodlad är Nikolaj Gogols ukrainska humor i sitt ofta förryckta fantasteri, det är denna humor som Dostojevskij slår vakt om och i viss mån för vidare, men Bulgakov, som också kommer från Ukraina, är den ende som är av helt samma skrot och korn som den humoristiske fantasten Gogol.

När "Mästaren och Margarita" upptäcktes och började utges 1966 ett kvarts sekel efter författarens död blev den litterära sensationen så enorm att denna roman genast sattes på en piedestal som Bulgakovs absoluta mästerverk. Man kommer inte ifrån att den är hans största och mest ambitiösa roman, men man kan inte heller bortse från att den var den sista i en ganska lång rad av betydande arbeten. Nackdelen med "Mästaren och Margarita" är att den är svår att förstå. Många prisar den och beundrar den och höjer den till skyarna bara för att ingen ska genomskåda det faktum att de är så dumma att de inte har begripit något av den, på samma sätt som andra litterära snobbarrar upphöjer "*Ulysses*" och "*Finnegan's Wake*" bara för att maskera att de inte förstått något av dessa omöjliga och absurda romaner. "Mästaren och Margarita" är mera realistisk och bättre skriven än dessa men likväl tämligen omöjlig och absurd även den.

Det är lättare att komma inpå Bulgakovs person i hans tidigare verk. Kanske man kommer honom närmast i läkarnovellerna, som helt baserar sig på hans egna erfarenheter som läkare under ytterst primitiva omständigheter 1917, kanske framtiden kommer att finna hans mästerverk i dessa enkelt och rättframt hållna naturalistisk-komiska noveller, och i hans enda kanske riktigt seriösa roman "Det vita gardet" om inbördeskriget i Ukraina 1918, när han själv upplevde hur Kiev bytte herrar fjorton gånger. Denna roman blev så uppskattad att han ombads dramatisera den. Teaterpjäsen "Familjen Turbins dagar" blev lika uppskattad och till och med en av Stalins favoritpjäser. Bara därför fick Bulgakov behålla livet och fortsätta med konstnärlig verksamhet i Moskva fastän pjäsen senare stämplades som kontrarevolutionär och han själv visades ut i kylan på samma sätt som Mandelstam och många andra. Efter 1928 publicerades inte längre några nya verk av honom själv, och under de följande tolv åren arbetar han i hemlighet på "Mästaren och Margarita" mest som en form av terapi för att kunna stå ut med den outhärdliga samtiden.

Kärnpunkten i "Mästaren och Margarita" (om den har någon) är egentligen de tre fragmenten (i fyra olika kapitel) om Pontius Pilatus och dennes tvivel och feghet. Därigenom blir romanen en behandling av problemet feghet till följd av tvivel och hur man kan leva med detta problem, Stalintidens kanske mest brännande, då de flesta som lyckades överleva i Ryssland då nästan bara kunde göra det genom praktiserad feghet. Problemets enda lösning är verklighetsflykt (Mästaren och Margarita med deras fantastiska äventyr och flygturer) med kärleken som dess berättigande. Detta är romanens enda konkreta grund och struktur. För övrigt kunde den nästan avfärdas för allt sitt absurda fantasteri och ologiska nonsens, om den inte även hade varit så väl skriven.

Han fullbordade romanen strax före sin död, och han hade då de sista sex månaderna dikterat den från sin sjuksäng. Gogol lyckades aldrig fullborda sitt huvudverk "Döda själar", men Bulgakovs stora humoristiska roman är ett fullbordat helt och kan i all sin oöverskådliga groteskeririkedom aldrig bortses från i den ryska 1900-talslitteraturen. Man kan säga att det är tack vare förmågor som Bulgakov, som

mitt under Stalinterrorn ändå kunde andas friska fläktar genom en sprudlande fantasi, som den ryska litteraturen ändå lyckades övervintra och överleva.

Två sonetter av Claes Lindgren.

I.

En gammal judisk gravplats ligger nära
det spår där 8:ans spårvagn rusar fram.
Att Liv och Död är grannar kan man lära
av nötta stenar bakom trädets stam.

"Shalom," ni gravens folk som trygga vilar.
För er har livets smärta gått förbi.
Jag ser hur solen genom löven silar
sitt ljus till er, och allt blir poesi.

Men i expressfart dundrar vagnen fram.
Vi levande har bråttom hela tiden
och dränker tystnaden i støj och glam.

Kontrasten verkar säkert smått barock.
För er är livets smärta genomliden,
men vi har kanske fått en nyttig chock.

II.

Moses, Aron, David, Ruben, Daniel.
På hebreiska står alla namnen.
Detta stycke jord har öppnat famnen
där ni vilar ut, och friden är er del.

I denna hamnstad, Sveriges port mot väster
förflöt er levnad nog som andras mest.
Men när det led mot Sabbatskvällens fest
var ni i landet främlingar och gäster.

Nog gick era tankar till Jerusalem
när sabbatsljusen tändes än en gång
och alla gladdes under glam och sång.

Genom många släktled, vem kan räkna dem?
drömde ni om hemlandet, Israel.
Nu har det blivit era barnbarns del.

Detta var de sista av de sonetter som Fritänkaren tacksamt givit utrymme åt, och vi hoppas ännu på en fortsättning av kanske nya sonetter från katoliken Claes Lindgrens penna.

Winterreise, del 2 : insnöd i Turkiet.

Den första mars i Bulgarien firades officiellt vårens entré i världen, men den dagen dränktes Bulgarien i snöväder. När jag ankom till Sofia kvällen därpå badade huvudstaden i snöslask och smuts. Landets politiska situation var någonting liknande.

Efter regeringskrisen i höstas, som utlöstes av att den 10-procentiga turkiska minoriteten övergick från att stödja det demokratiska partiet till att stödja det kommunistiska, bildades det omsider en ny regering med kommunistisk kompassriktning bakåt i tiden. Den kommunistiska regimen i landet före 1989 förtryckte den turkiska minoriteten och hade helst gjort sig av med den, och samtidigt är Turkiet ett anti-kommunistiskt Nato-land. Det är alltså ingenting i den bulgariska turkiska minoritetens politiska ställningstaganden som stämmer. Samtidigt förekommer det i Sofia vilda demonstrationer mot turkarna med slagord som att Bulgarien styrs av turkar och har en turkisk khan som sultan nämligen det turkiska minoritetspartiets ledare, som genom sin nyckelställning i regeringen har en avgörande vågmästarroll. Samtidigt firas den 3 mars i Bulgarien som landets största helgdag till minnet av befrielsen från turkarna på 1800-talet. Det demokratiska partiet vill ha nyval, men det är tre år kvar till nästa officiella val. Under tiden går den bulgariska ekonomin åt skogen samtidigt som utländska investerare skräms bort av den politiska kräftgången och turisterna skräms bort av återinförandet av visumtvång. Den bulgariska situationen är ägnad att väcka medlidande och kunde knappast bli mera betänkelig.

Ett typiskt symptom på den nya politikens osundhet är förivringen av visumtvånget. Vid gränsen måste jag betala visum för 33 mark. Det var den andra mars. När jag kontaktade den svenska ambassaden i Sofia visade det sig att de nya visumbestämmelserna visserligen kungjorts den första mars men inte skulle träda i kraft förrän den 25 mars. Bara för att regeringen kungjort nya kommande bestämmelser rusar alltså alla viktiga bulgariska visumbyråkrater ut och pungslår intet ont anande turister på hutlösa visumböter tre veckor innan bestämmelserna gäller. Regeringen menar, att eftersom bulgarer måste ha visum för att resa till väst är det inte mer än rätt att turister från väst måste ha visum för att komma till Bulgarien. De fattar inte att bulgariska turister i väst inte har pengar varför Bulgarien behöver de pengar som västerländska turister för med sig till Bulgarien. I stället för att fatta detta skrämmer regeringen bort turisterna, gör dålig reklam för Bulgarien och ger anledning till diplomatiska förvecklingar, då sådana som jag inte låter sig orättvist pungslås i onödan utan att protestera.

Likväl var det värt att stanna några extra dagar i Bulgarien till följd av bråket om inte för annat så för att få nöjet att höra Verdis "Trubaduren" i den underbara Sofiaoperan, helt nyklassisk i stilen i enbart marmor och trä och byggd under och efter kriget. Som kontrast kan nämnas vad som hände vid en Michael Jackson-konsert i Konstantinopel i höstas. Allt var klappat och klart, och ungdomar från hela Östeuropa skulle resa dit för att få dyrka honom och hans gudomliga musik. Min väninna reste dit som förkläde åt sex flickor som längtade efter att få bli hysteriska över Michael Jackson. De hade en mardrömsresa dit i buss med fyra timmars väntan vid gränsen och kontrollformaliteterna, deras dyra hotell i Konstantinopel var både värdelöst och förskräckligt, de köade hela eftermiddagen för att få biljetter, och när allting äntligen var färdigt lät den store Michael Jackson genom arrangörerna meddela att konserten var inställd på grund av sjukdom. Han var inte alls sjuk, utan det var något som inte hade passerat honom. De sex flickorna med sitt förkläde fick åka hem igen på en ny mardrömsresa helt upplösta i tårar hela vägen. Precis allt hade gått fel inför deras livs äventyr med den underbare Michael Jackson.

Konstantinopel var mera slitet och smutsigt än någonsin. Den stora hängbron över Bosporen, byggd av japaner och invigd 1973 för tjugo år sedan, förtjänar ett kapitel för sig. Jag ville gärna vandra över den för att få uppleva utsikten därifrån. Jag räknade med en promenad från Hagia Sofia över till Pera och via Taksim över bron till Asien och Haydarpasa i Skutari på ungefär tre timmar, men oväntade hinder infann sig. Först var det omöjligt att finna någon väg upp till bron utom autostradan, och förvillad av en annan liknande bro förirrade jag mig långt norrut. Slutligen fick jag av några pojkar anvisningar om hur jag skulle komma ner på bron, och äntligen lyckades jag. Då började redan skymningen falla. Men det värsta återstod. Bron hade en brovakt. När jag passerade hans lilla kabin anropade han mig, och jag fick träda in för att bli kroppsvisiterad. Det visade sig att bron inte fick passeras av fotgängare och att den inte var byggd för sådana. Endast motorfordon fick passera. I andra ändan av bron fanns en annan brovaktstuga för att stoppa okunniga och farliga fotgängare. Jag fick sitta inne i kabinen och vänta tills brovakten per telefon fått en bileskort till platsen åt mig. Sålunda fick jag åka bil över bron och där på andra sidan underkastas nya förhör och omfattande undersökningar. De tog tydligen för givet att mitt uppdrag på bron hade varit att spränga den. Lyckligtvis fanns det där en polis som både kunde engelska och hade humor och som förstod hela situationen. De övriga turkarna kunde inte för sitt liv begripa sig på en europé som ville vandra över hela bron bara för att få se utsikten. Den engelskkunnige turken kunde bara beklaga att denna bro, den till storleken andra i Europa och femte i världen, med ett brospann på över en kilometer, utslöt fotgängare i sin konsekvent japanska konstruktion. Om jag bara hade fått göra det hade jag utan svårighet kunnat vandra över bron ändå och det utan att störa biltrafiken. Och vad blir det av denna monstruösa ensidigt bilriktade bro om en dag biltrafik blir något överflödigt?

Polisen satte mig på en buss som förde mig lyckligt ner till Haydarpasas järnvägsstation. Sammanlagt hade hela resan från Europa till Asien över Bosporen tagit fyra timmar. Hade de turkiska myndigheterna lämnat en fotgängare i fred hade det bara tagit tre.

Överläggningarna med min kontaktman i Ankara kan summeras sålunda: kurderna är redan på väg att få en egen stat i och med Iraks sönderfall. I den norra delen har redan grunden för en sådan stat lagts, och det gäller bara för den att bita sig fast vid sin existens, hålla på sin rätt och expandera. Alla omgivande stater måste släppa till: Syrien, Iran och Turkiet. Emellertid kan en sådan stat bara realiseras om den blir helt sekulär. Ingen politik går ihop med en religion som islam och allra minst en kurdisk stat. Liksom i situationen i Indien omöjliggörs all förnuftig politik om man låter den bli religiöst färgad, och en total sekulär bas är nödvändig för Kurdistans tillblivelse.

Dumt nog nöjde jag mig inte med det utan ville veta mera. Resan fortsattes därför mot öster med buss mot Kayseri och Malatya. Mellan Kayseri och Malatya överraskades bussen av den värsta snöstorm jag har sett. Sikten blev obefintlig. Bussen var fullsatt, och snart passerade vi det ena strandade bilvraket i snön efter det andra. Snart såg vi även andra strandade lastbilar och även bussar. Vi höll oss bakom en snötruck som det kändes tryggt att följa efter, men vid midnatt efter tio timmars färd körde även den fast. Därigenom blev det även vår tur att fastna och det totalt.

Det märkliga med denna osannolika snöstorm var att vi såg fullmånen hela tiden, och när solen gick upp på morgonen såg vi även den, även om vi inte såg någonting annat. Snart allt eftersom dagen klarnade började konturer avteckna sig. Snart såg vi framför oss ett nästan helt begravet bilvrak, därefter två strandade fullsatta bussar, vid sidan därom vår strandade hjältemodiga snötruck och framför den en havererad snöslunga. Det säger något om snöstormens styrka. Det var som att plötsligt vara förpassad till Antarktis eller till Anderna. Medan vi tillsammans med ankomna snöslungor och snötraktorer under dagens lopp kämpade för att bli fria

fick vi i olika omgångar gå ut och skotta och skjuta på medan bussens hjul bara slirade runt och vi blev till snögubbar av stormen. Passagerare från de andra bussarna sågs gå ut och falla ner i snön och bedja i den svidande yran. Klockan fem klarnade det så pass att vi kunde se en lång rad av andra strandade bussar och fordon i ett landskap ödsligare än Jotunheimen men lika höglänt. Det var det sämsta tänkbara landskap att råka ut för en ordentlig snöstorm i.

Det var klockan fem på eftermiddagen som vi äntligen kom loss från vår egen slirningssnögrop, men vi kunde ingenting göra så länge de andra vraken av bilar, snöplogar och bussar låg omkringspridda i snöterrängen framför oss i drivor, som om de höll på att sväljas levande. Räddningsarbetet kom i gång först mot kvällen. Då anlände bältebilar med bröd, ost och te, och då kom även speciella tankbilar för att rädda bränsleförbrukningen. En strandad buss måste ju oavbrutet hållas i gång så att ingenting fryser. Om exempelvis vindrutetorkarna fryser fast är det det första tecknet på att bussens tekniska utrustning håller på att duka under. Och hur går 500 människor i insnöade bussar med virvlande snöstorm utanför på toaletten? Det var bara att gå ut i snön, avteckna sig så osynligt som möjligt, göra vad som måste göras och gå kvickt in i bussen igen med kläder och fickor, skor och hår fulla av blötsnö.

Inte åker man ju till Turkiet för att få uppleva en antarktisk vinter. I Van skulle det ha varit mellan 2 och 3 meter snö, så jag beslöt att inte genomföra den redan betalda resan dit. Vid midnatt efter söndagen vid fullmånens sken kom äntligen alla de strandade bussarna loss. Vi fick först släppa förbi de nio bussar som varit på väg mot väster innan vi som den tionde kunde fortsätta vår färd mot öster. Kvar på platsen blev en helt begravd tidigt övergiven personbil mitt i vägen jämte vår trogne heroiske snöplogsvägvisare, som dock kört upp ordentligt vid sidan av vägen när han insett att allt var förlorat. Vägen till Malatya gick sedan genom fortsatt snölandskap längs isbelagda vägar utan vägräcken intill kanten av brådstup. Våra chaufförer var fyra stycken som turades om, och de var mycket skickliga och försiktiga. Ändå kan man förstå att det händer så mycket bussolyckor i Turkiet, och vi såg flera långtradare ligga i diket på vägen med missnöjda chaufförsfysionomier inuti.

I Malatya hoppade jag av för att fortsätta söderut. Malatya har 281,000 invånare och ligger vackert nedanför en storslagen bergskedja i söder, men staden som sådan är grå och trist och nästan helt ointressant. Ganska snabbt fann jag en lämplig fortsättningsbuss mot Adana och Tarsus. Vädret var drypande slaskigt och snölandskapet tungt och grått av tö. Vägen förde upp i bergen igen, och knappt hade hela landskapet åter blivit mjölkvitt med yrande snö, så blev det tvärstopp. Framför sig längs vägen såg man en lång karavan av väntande långtradare, bussar och personbilar. Längst bort såg man en lastbil på sidan strandad i diket och runt omkring den mödosamt och långsamt arbetande snötruckar, snöslungor, traktorbilar och den vanliga massan av drabbade människor som bara diskuterade i det oändliga om den pågående katastrofen... Samma situation på nytt. Det var bara att somna ifrån hela saken.

Det värsta med att bli insnöad i en buss uppe i de turkiska bergen är den totala isoleringen. Det är som att bli fastbunden vid flygplanssitsen i ett havererat passagerarplan och sitta där inklämd och instängd bland en massa människor som inte en enda av dem kan något enda ord på något annat språk än bara turkiska. Det hade varit lättare om man själv kunnat någon turkiska, men när man inte kan det är en sådan situation faktiskt inte fullt så pittoresk som den kan verka...

(forts. i nästa nummer : *Begravning i Bulgarien.*)

Blommor åt Svarte Jörgen

Det gjordes en liten insamling. Man ombads delta med 10 kronor. Många ställde upp. Insamlingen inbringade 3100 kronor. Blommor inköptes för alla pengarna, och kransar bands för hand. Alla namnen sattes upp på långa vackra band. Det blev många blommor, många kransar och många namn. Den lilla kyrkan i Arvika hade knappast sett så mycket blommor på en begravning förut. Kyrkan badade i blommor och var nästan översvämmad. Svarte Jörgen slutade som han hade levat: i fullkomligt personligt överdåd.

Aurelios jordfästning

Tillsammans med Gun reste en son och en dotterson över till Finland för att begrava urnan. En Requiemgudstjänst hölls i Sankt Henriks katolska kyrka i Helsingfors under bättre former och med en bättre präst än den i Stockholm. Det var samma kyrka i vilken Aurelio hade vigts strax efter vinterkriget. Under gudstjänstens gång fylldes kyrkan av människor, och den var full vid avslutandet. MM ställde upp med en liten kör, som dock kom i skuggan av *Vocal Vikings'* prestationer i Stockholm. Det var inte så många i MM längre som kände Aurelio. Han hade själv många gånger på 40-talet upplevt hur han ställt upp med MM för att sjunga på begravningar och efteråt inte ens fått veta vem den avlidne varit. Det är bara att sjunga desto vackrare. Det brukar också MM göra.

Efteråt sänktes urnan i Ferruccio Lanciais grav på den ortodoxa kyrkogården i Helsingfors nära Sandudd. Således vilar stoftet av kosmopoliten Aurelio hos sin lille italienske far på en grekisk-ortodox kyrkogård i Helsingfors.

Ett varmt tack till alla som uttryckt eller bara tänkt sitt deltagande. Det är tyvärr ofrånkomligt att man inte kan tacka alla var och en personligen, i synnerhet i detta fall där de var så många och spridda inte bara i Sverige och Finland utan även i Italien, Danmark, Tyskland, Norge, Grekland och Amerika, - det är omöjligt att komma ihåg alla. Aurelio gifte sig två gånger i två olika kyrkor, då han själv var katolik och hans hustru protestant, och han fick även två avskedsgudstjänster, då han avled i Sverige men begravdes i Finland. Han var städse av den uppfattningen att det alltid lönade sig att göra någonting ordentligt.

Nackdelen med musikaliska underbarn

Många musiker som skolat sig relativt sent beklagar ofta att de gått miste om chansen att bli underbarn. De måste arbeta hårdare, de har inte fått någonting gratis, och ofta har de något personligt fysiskt handikapp som de måste kämpa med hela livet och som hade kunnat undvikas om de börjat öva tidigare. Klassiska exempel är Beethoven med sin alkoholiserade pianolärare till far och sin dövhet samt Schumann med sin fördärvade hand. I jämförelse med underbarn som Mozart och Mendelssohn kom de dock längre just genom att de fick kämpa hårdare och inte blev bortskämda.

Vid en konsert i Sofia upplevde jag ett 16-årigt underbarn som solist i Bachs första klaverkonsert i D-moll. Detta underbarn var stort och tjockt ungefär som Baby Doc av Haiti, om någon minns honom; han spelade fullkomligt felfritt som en perfekt programmerad automat, hans karriär var redan etablerad, han hade allt serverat för sig, hans liv var klappat och klart, och han var fullständigt onyanserad. Vad kommer det att bli av ett sådant underbarn med tiden? Ett likadant monster som John Ogden?

Även Mozart gjorde en sådan omedelbar succé som underbarn att han sedan aldrig mer kunde bli något annat. Han fastnade i sin underbarnsroll, och han behöll vissa infantila karaktärsdrag hela livet. Han mognade aldrig helt, spelade bort sin ekonomi på biljard, älskade sig sjuk och började inte mogna förrän på dödsbädden i och med sitt Requiem. Han har alltid förblivit hopplöst förknippad med den typiska feminina rokokotillgjordhetens glittrande fasad av pryd ytlighet och konstlad förfining.

Ett annat underbarn var Glenn Gould, en genialisk tolkare av världens bästa musik, en sublimt överkänslig och originell konstnär, en enstöring vars liv hälsomässigt dominerades av en förfärlig hypokondri, en idealisk pianist som revolterade mot publiken och plötsligt vägrade uppträda mera för alltid, en av den klassiska musikens största särlingar i 1900-talet, som konstnärligt specialiserade ihjäl sig. Han lät sig så fullkomligt absorberas av Bach och de andra allra bästa kompositörernas allra svåraste och främsta verk att hans repertoar alltid förblev mycket begränsad. Han tolkade exempelvis aldrig Schubert eller Schumann, Chopin spelade han bara i tonåren och då bara några valser och impromptun, av Beethoven instuderade han bara ett fåtal sonater och även bara ett fåtal av Mozart. I stället tolkade han om och om igen bara Bachs viktigaste verk medan han även tog upp de svåraste verken av Hindemith och Schönberg. Han spelade också en del Brahms och litet Sibelius, litet Skrjabin och annat sådant, litet Händel och Scarlatti - med all sin gudomliga genialitet omfattade han bara en bråkdel av den klassiska pianorepertoaren. Han blev alltmera excentrisk med åren, levde ensam i hela sitt liv och dog bara 50 år gammal av en hjärtattack. En läkare ställde den diagnosen att han som musiker alltid varit kroniskt överspänd och metodiskt överansträngt sig nervöst till döds.

Är sådana underbarn lyckliga? De får allt från början, de vinner tidigt hela världens erkännande, och sedan? Bortskämdhet, nyckfullhet, excentricism, ensamhet, isolering och egotism till döds. Inget underbarn har någonsin kommit upp till en Bachs eller en Händels nivå, (inte ens Mendelssohn,) dessa båda giganter, som tvingades arbeta hårt i hela sitt liv, den ena i obskyritet och mot alla tidens moden, och den andra i en oupphörlig uppförsbacke av ekonomiska problem, teaterintriger och katastrofer i ett främmande land vars språk han aldrig riktigt behärskade. Förtryck och motstånd tycks stimulera giganter medan bortskämda underbarn tyvärr inte har samma förutsättningar att utveckla sig och överleva.

Verdis problem

De börjar med operan "Nabucco". Efter 1840 vid 27 års ålder var Verdi en bruten man. Hans båda barn och till slut även hans hustru hade dött ifrån honom genom vanliga mänskliga sjukdomar, och samtidigt hade han nödgats komponera en opera som skulle vara rolig. När den komiska operan "*Un giorno di regno*" hade premiär med dess kompositör som nybliven barnlös pappa och änking var den inte alls rolig utan gjorde bara fiasko. Verdi drog sig tillbaka inom sig själv och lovade att aldrig mera komponera en enda ton.

Men det fanns de som kom ihåg hans första opera "*Oberto*" som hade varit tämligen lyckad. En av dem var impresario Merelli, som hade beställt tre operor av Verdi och än så länge bara fått ett fiasko. Denne var en ovanligt listig man. En kväll träffade han Verdi på gatan, och de slog följe en bit på vägen. Merelli var bekymrad över aktuella operaintriger men lyckades innan han skildes från Verdi sticka en ny libretto under armen på honom. Verdi fick den med sig hem men ville inte läsa den. Förargad kastade han den på bordet, varvid den olyckligtvis ramlade ner på golvet och blev liggande uppslagen. Verdis blick föll på de översta orden: "*Va*

pensiero sull'ali dorate". Han fastnade för orden, som han genast insåg att var en parafras på en av hans älsklingstexter ur Bibeln, och läste vidare. Han var fast. Det blev en opera, det blev "*Nabucco*", hans första stora framgång. Och kören "*Va pensiero...*" slog omedelbart an på hela Italien så till den grad att denna sång är mera känd och allmänt sjungen i Italien än idag än vad någon av dess nationalhymner någonsin varit.

En opera som först hette "*La maledizione*" beredde honom fruktansvärda problem med censuren. Han hade byggt den på en ökad pjäs av Victor Hugo som väckt skandal i Paris genom sin politiska farlighet och sin omoraliska tendens. Verdi hade varnats för att använda pjäsen men hade låtit lugna sig av librettistens så kallade *inside information* från österrikiskt håll, då det var österrikiska myndigheter som 1851 bestämde i Venedig vad som fick spelas och vad som inte fick spelas. Verdi genomförde projektet, och när operan var färdig kom den österrikiska censurans besked: totalförbud. Den österrikiske militär guvernören förvånade sig över att den berömde maestron Verdi inte hade kunnat välja ett värdigare ämne för sin talang än den revolutionära, omoraliska, triviala och obscena texten till "*La maledizione*". Det blev bråk. Särskilt ondgjorde sig Verdi över att censuren ville ha bort säcken ur handlingen och befria huvudpersonen från hans puckelrygg. Verdi vägrade anpassa sig efter några ändringar. Då hittade en sekreterare vid censureringsverket på ett kompromissförslag. Ändringar måste göras, men bara obetydliga sådana. Huvudpersonens namn ändrades från Triboletto till Rigoletto, kungen av Frankrike blev till en ofarlig hertig av Mantua, Bianca blev till Gilda, och säcken fick vara kvar, om Verdi bara avstod från en scen där hertigen använder en hemlig nyckel till Gildas kammare. Militär guvernören såg nu det hela som ett helt annat drama, den 26 januari 1851 gick "*Rigoletto*" genom censurerings-verket "frisk och sund, utan brutna ben och utan att några lemmar amputerats", och alla blev nöjda och glada och särskilt publiken.

Helt andra problem mötte Verdi i och med "*Trubaduren*". Hans mor dog, han fick problem med omgivningarnas prat om damen som bodde i hans hus utan att vara gift med honom (*Giuseppina Strepponi*), han fick kontroverser med sin svärfar på grund av detta fastän hans hustru redan varit död i tio år, sedan blev hans egen far sjuk, och slutligen dog librettisten utan att ha hunnit fullborda libretton. Allt detta kaos verkar nästan ha satt sin prägel på operan, som är Verdis mest skräckromantiska alster med häxor och förbannelser, häxbränning och onda spådomar som går i uppfyllelse, ofrivilligt brodermord och frivilligt självmord - allt är demoniskt i denna opera, som en förbannelse som ingen kan bli fri ifrån, men musiken blev desto bättre.

"*La Traviata*" gjorde fullständigt fiasko. Anledningarna var många. Handlingen ansågs stötande omoralisk då huvudpersonen Violetta ju var en kurtisan. Det chockerade publiken att personerna på scenen var klädda på samma sätt som publiken - handlingen ägde ju rum i samtiden. Den sångerska som gjorde Violettas roll vid premiären råkade tyvärr vara stor och kraftig. Desto mera absurd föreföll hennes lungsjuka, och när läkaren i sista akten antydde att hon bara hade några timmar kvar att leva brast publiken ut i gapskratt. Emellertid gjorde operan småningom "*succès de scandale*", och när Verdi väl flyttat handlingen till 1700-talet gick den bättre hem hos publiken.

Problem av helt annan natur uppstod i och med "*Aida*". Verdis starkaste motivering till denna opera var behovet av att rikta in en kraftstöt mot Wagnerianismen, såsom ett nödvändigt alternativ till tyska pretentioner. Operan var beställd med anledning av Suez-kanalens öppnande till januari 1871. Vad som kom emellan var det tysk-franska kriget. I det av tyskar belägrade Paris befann sig Verdis egyptiske kontaktman hopplöst innesluten och dessutom alla dekorationer och kostymer för premiären. Tyskarna var hårdnackat beslutna att med vilka medel som

helst stoppa "*Aida*", den främsta anti-Wagner-operan, och Verdi förutsåg redan profetiskt de båda efterföljande världskrigen mot tyskarna. Premiären fördröjdes i elva månader men ägde i alla fall rum i Kairo på julafton 1871.

Dessa problem med Wagners tyskar var dock ingenting mot problemet med herr Bertani från Reggio. Denne reste till Parma för att få se "*Aida*" som han hade hört så mycket om och blev inte nöjd med resultatet. "Om inte de pampiga dekorationerna vore skulle inte publiken hålla ut intill slutet. Operan kan kanske fylla teatern ännu några gånger och kommer sedan att multna i biblioteken." Han ångrade så bittert att han rest till Parma för att se operan att han skickade Verdi en detaljerad räkning på 32 lire för resans utgifter inklusive biljett och måltid. "Om ni därtill fogar den försvårande omständigheten att jag är beroende av min familj, så förstår ni säkert att dessa pengar stör mitt lugn som ett hemskt spöke." Verdi betalade räkningen utom måltiden, och han avkrävde herr Bertani en skriftlig försäkran om att han aldrig mer skulle höra någon av Verdis operor och därigenom på nytt bli hotad av spöken och åsamka Verdi nya kostnader. Herr Bertani skickade tacksamt en sådan försäkran.

Alla dessa problem som Verdi hade med sina operor fick honom att utbrista efter "*Aida*": "Om jag hade velat hade jag kunnat göra en ny opera varje år efter "*La Traviata*", men jag ville sträva högre med min konst än bara till framgång. Kanske jag även hade kunnat uppnå något om jag inte hade stött på så mycket motstånd eller om jag åtminstone bara mött likgiltighet!" Vid ett skede hade han till och med ånkrat att han över huvud taget hade komponerat "*Aida*".

Vem var då denne Verdi, som skrev världens mest melodiösa operor under så bittra motgångar och med en sådan förtvivlad bitterhet? Hans barndom var hård och präglades av fattigdom och strängt arbete utan några lekar. Han blev allvarlig och skygg och togs illa emot av konservatoriet i Milano: han spelade piano alltför dåligt, hans kompositionsprov tydde inte på någon större talang, han var för gammal, och han präglades av "bondska later". Han kallade sig själv för en arg musikignorant, han besökte aldrig ett musikbibliotek och gick aldrig till någon musikaffär för att se på noter. Av alla kompositörer någonsin ansåg han sig vara den minst "bildade". För honom var i musiken det viktigaste av allt "sol", och därför dög inte Bach, Haydn, Mozart och Beethoven. Han är något av den enda regelrätta bonden i musikhistorien.

Och likväl betecknar han en höjdpunkt. Han är en lika renodlad och fulländad melodiker som Schubert, och ingen annan når upp till deras nivå. Ingen musik är enklare och klarare än Verdis i sin totala koncentration på det rent melodiösa. Samtidigt skakar han fugor ur ärmen lättare än Bach och Beethoven på deras ålderdom. Samtidigt är han lika ekonomiskt sund som Händel och Rossini - och lika framgångsrik. Han kunde vila i årtal från komponerandet för att bara ägna sig åt sitt jordbruk. När han levat halva sitt liv har han redan komponerat 20 av sina operor, och bara sex återstår. Mellan "*Requiem*" och "*Otello*" gör han ett uppehåll på tretton år, och så avslutar han som åttioåring sin karriär som operakompositör med den gladaste av alla operor, "*Falstaff*", där han bara skrattar åt hela världen. Synd att musikhistorien inte har fler bönder att uppvisa.

Peter's Friends

Filmen "*Peter's Friends*" är en djupt tragisk ödesskildring. Alla deltagarna i den stora flerdygns-nyårsfesten ute på det anrika slottet är invecklade i obotliga tragedier, såsom skilsmässor, alkoholism, förlust av barn, sexuella sjukdomar och tallösa extra bekymmer. Alla deras olycksöden kommer till utlopp under festens gång, det blir utbrott och hysteriska anfall, gräl och upplösningstillstånd, tårar och elände och till och med hetsätande utom mycket annat, och flera bryter upp från

festen av ren upprördhet för att de fått nog och stannar inte ens till nyår. När den högtidliga stunden äntligen infinner sig frågar alla de bedrövliga gästvraken varför värden egentligen har bjudit dem alla till en sådan miserabel fest, varpå värden avslöjar den förfärligaste tragedin av alla....

Paret Emma Thompson och Kenneth Branagh är väl vid det här laget världsberömda för sina kvalitativa filmer, som än så länge producerats tämligen regelbundet i en takt av en ny film årligen sedan de först gjorde sig bemärkta i BBC:s TV-serie "*Fortunes of War*" om de vinddrivna engelska akademikerna i Bukarest under andra världskriget som därifrån av kriget tvingas ut på besvärliga odysseer till Grekland, Egypten och Syrien medan den ena efter den andra av dem omkommer genom ren världsfrånvändhet....

Kenneth Branagh bredde på stort i Shakespearefilmatiseringen av "Henrik V" med honom själv som regissör och kung och sin hustru Emma Thompson som drottning i en virtuos oförkortad iscensättning av det krigiska dramat, som i glans faktiskt kunde konkurrera med självaste Laurence Oliviers version av år 1944, som då var förkortad men också mer snillrikt uttänkt. Olivier tolkade naturligtvis rollen bättre, då Branagh ofta överdriver, skriker och domderar och inte ens är särskilt snygg. Branaghs verkliga virtuosprov blev i stället "Död igen" gjord i Hollywood med Emma Thompson som traumatiskt mentalfall förföljd av saxmordsupplevelser från tidigare liv. I denna film, som Branagh även regisserade, spelade han en mer slätstruken normal typ utan glamour, och det gör han även i "*Peter's Friends*". Det är som om han mer och mer passade in i att spela mer och mer ordinära roller för att i stället överlåta lysandet åt främst Emma Thompson, sin hustru.

Hon är nämligen den som verkligen kan förändra karaktär. Det enda som alla hennes roller har gemensamt är hennes sällsynt sympatiska grunddrag som människa. Det bär upp hela "*Fortunes of War*"-serien med alla dess misslyckade manssluskar, det ger "Henrik V" den skönhet som Branagh inte förmår ge Shakespeare, det räddar skräckthrillern "Död igen" från total tragedi, och i "*Peter's Friends*" är det hon huvudsakligen som räddar tillställningen då hon är alla de bedrövliga gästvrakens enda kurator.

Ändå blir det en fest. Genom den goda engelska teaterns traditioner vänds den värsta tragedin ändå till en harmonisk triumf, och grundtonen i hela filmen förblir en hjärtlighet nästan utan motstycke i senare decenniers filmer. Komedin segrar över tragedin, och det är vad "*Peter's Friends*" handlar om. Så vill man trivas i gott sällskap, så är det kanske den mest lämpliga film man kan se just nu.

John Bede's gotiska historia, trettonde avsnittet.

När Gunnar var gammal och grå talade han till sin son Lennart, som skulle överta gården, och sade:

"Älska bara Gud, min son. När du älskar en mänska så kom alltid ihåg att älska Gud ännu mera. Endast så kan du behålla henne. Älska, men kränk icke, och älska bara när kärleken själv så vill. Bruka aldrig våld av kärlek, och forcera aldrig kärleken, ty det är den största hädelsen. Lev bara för heligheten och renheten i din kärlek, som är Gud."

Och Lennart övertog gården och försökte bli lika duktig som sin far.

Men Lennart var klokare, finare och känsligare än andra människor. I sin faders hägn hade han levat i trygghet och skydd, men nu var han ensam. Han försökte få kontakt med människor, men så säregen var Lennart att vad han än sade så fick han andra att känna sig underlägsna. Utan att vilja det själv så utlöste han avund hos alla andra.

Han var så fin och god att ingen förstod honom. Han var dessutom mer teoretisk än praktisk, vilket inte gjorde hans ställning säkrare. Han älskade mest av allt att få filosofera i fred, och till arbete dög han inte. Bara för att han var så egen och svår började vänner och bröder och släktingar att flytta bort från gården.

Han hade aldrig gjort något ont, och ändå fick han alla emot sig. Vad han än sade så utlöste det ovilja och vändes det emot honom. Saken var den att Lennart stod intellektuellt över alla andra, men det var bara han själv som var medveten om det. Alla andra vägrade acceptera det.

Därför fick han aldrig någon framgång hos kvinnor. De tyckte att han var en tafatt och dum träbock. Han led naturligtvis mest själv av att han var som han var, men han var född sådan, och han kunde ingenting göra åt saken.

Det här är en sådan historia som ingen tror på. En afton när alla var trötta på att ha vad de kallade en imbecill odugling till hövding föreslog en som druckit för mycket öl eller hembränt att de skulle bränna honom inne tillsammans med hela hans förbannade gård. Och de gjorde det. Ett trettiotal kvinnor och män gick med facklor till Magogs gård och brände upp den för Lennarts världsfrånvärdhets skull. Lennart var den aftonen ensam hemma, vilket han hade varit under de senaste tre åren. Han brann inne och försökte inte fly. Han hade inte ens kunnat klara sig om han hade velat. Kanske han visste detta och därför valde att stanna hemma.

Hela Magogs gård brann ner. Efter dådet skändes befolkningen, och de beslöt den natten att aldrig mera dricka mer än vad som var bra för dem. Efter den tiden upphörde all okontrollerad hembränning i de trakterna.

Nu stod Magogs folk där ensamt och övergivet utan hövding och utan annat än nesa och elände. Men Lennarts bror Rolf steg upp och talade till mänskorna. Han var arg och talade som till en hop av odygdiga små barn. Och han tog hand om dem och byggde åter upp Magogs gård.

Men Rolf undrade sedan varför detta hänt och började grubbla däröver. En präst som hette Metothim kom till honom och gav honom svaret:

"Denna olycka har drabbat Magogs hus för att den aldrig skall hända igen. Det har nu hänt en gång för alla, och därför skall det aldrig hända mer. Vi var alla skyldiga till olyckan, vi har alla oss själva att skylla, och till och med du själv ansåg din bror svag och inkompetent och hade dåligt tålamod med hans långsamhet och tröghet. Se norrskenet!" Och Rolf såg vad han aldrig hade sett förut. Metothim förklarade fenomenets mening: "Så länge norrskenet flammar i Norden, så länge skall vår Gud bevara Nordens hövdingar från vidare olyckor såsom denna."

Och Rolf var nöjd med det svaret och gick in och sov, ty det var sent. Och prästen Metothim fick stanna hos honom på Magogs gård så länge han ville. Metothim stannade i sju dagar och drog sedan bort men återkom efter två veckor och stannade sedan hos Rolf och förrättade gudstjänst hos honom så länge han levde.

Men Rolf kunde inte bli fri från minnet av Lennarts förfärliga öde. "Hur kunde någonting sådant ske? Hur kunde våra egna släktingar och vänner bränna ner vår gård som var världens finaste och flera hundra år gammal?" frågade han sig ständigt. Det var våldet i det hela som förfasade honom mer än något annat, ty det var helt väsensfrämmande för hela hans natur. Även om han haft sina nedsättande tankar om Lennart hade han aldrig kunnat tänka sig att gripa till handling och helt förlora den moraliska kontrollen, inte ens under rusets inflytande.

En dag träffade han ett ögonvittne till branden, som berättade att han hade hört Lennart tala till mordbrännarna innan han hade dött. Så hade Lennart talat:

"Ni dödar er själva med att döda mig. Om ni dödar mig så kommer ni alla att dö med mig. Ni vet inte vad ni gör."

Detta hade han talat ut genom ett fönster, och många hade hört det, men ingen hade lyssnat till hans ord utom ögonvittnet, som nu stod inför Rolf.

Härav blev Rolf ännu mera upprörd. Han började nu att förfölja dem som hade varit med vid mordbranden. Han skaffade sig ett gäng tolv duktiga vänner som han utbildade till sina handgångna stridsmän. Det var kanske världens första armé, och den var mycket effektiv i all sin litenhet. Med dem inledde han nu en skoningslös jakt på alla som deltagit i mordet på Lennart.

(Här uppstår det problemet att originaltexten är ööversättlig på grund av exakt återgivna sanslösa grymheter och gräsligheter. Vi vill bara varna läsaren. övers.anm.)

Massakrerna blev förfärliga. Det enda som de skyldiga kunde göra till sitt försvar var att bevara minnet av övergreppen som en vittnesbörd inför framtiden mot Rolfs minne. Tolv hus brändes upp, och i två av dem brann enstaka eller hela familjer inne. Andra släpades ut till skogs där de stektes levande. Andra blev halshuggna. Andra kastrerades, stympades eller sönderslets lem för lem. En bands naken fast i en del av skogen där det fanns gott om varg och björn. En annan bands efter en häst i fötterna och släpades över stock och sten tills han var död. En annan blev berövad öron, ögon, tunga, läppar, händer och fötter. En bands fast och hängdes upp på trä där örnnarna fick slita kött ur honom. På en annan öppnade man ryggen och slet ut lungorna och inälvorna. Flera bands ihop i buntar och slängdes i floden. Några blev ihjälpryglade. I en djup grop samlade man huggormar, och i gropen kastades några av offren bundna till händer och fötter. När de var döda var det lätt att begrava dem. Några fängslades och fick svälta ihjäl. Till några inlåsta som höll på att förgås av svält kastade man in en av deras nyss avrättade kamrater, och de åt upp honom rå. Sedan fick de svälta ihjäl på riktigt. Men det värsta straffet fick huvudanstiftaren bland hembrännarna. Han bands vid en påle i ett fängelse, och framför hans ögon tog man livet av hans enda barn på det grymmaste tänkbara vis med att först slita ut barnets ögon, sedan tungan och därefter skära loss könsorganen. Sedan lämnades det döende barnet framför brottslingens fötter tills denne blev tokig. Därefter tog man livet av båda av ren barmhärtighet.

Rolfs hämnd var fruktansvärd, och det verkade som om han aldrig kunde få nog. Folket kunde inte försvara sig mot honom och hans män, ty de hade ingen erfarenhet av den sortens grymheter tidigare. Men det fanns de som sade att det var prästen Metothim som hela tiden underblåste Rolfs fortsatta hämndbegär. Åtminstone var det tack vare denna präst som Rolf aldrig kunde bli av med det plågsamma minnet av broderns olycka. Till slut sade prästen till Rolf:

"Endast ett sätt finns för dig att bli av med minnet av olyckan. Älska din broder Lennart sådan han var, och lär alla andra att älska honom på samma sätt. Om ni nu och allt framgent behandlar honom som ni borde ha behandlat honom medan han levde så skall ni få frid för honom, och han skall upphöra att kräva mera blod från andra sidan graven. Ingen av er är ansvarig för dessa sanslösa massakrer som pågår utan att någon vill det, utan det är Lennart från andra sidan graven som kräver dem. Älska och vörda hans minne, visa honom respekt och ära, prisa och upphöj honom, och han skall förlåta er, ty han var en konung."

Så talade Metothim, och Rolf gjorde som Metothim hade sagt och lärde alla att göra efter honom. Sålunda återupprättades Lennart som personlighet.

Men det fanns de som sade: "Han är inte död," och "jag såg honom i skogen." Många sade sig ha sett honom, och många var de som trodde att han inte alls var död. Det uppkom en populär historia om att han hade räddat sig ut genom ett fönster och nu levde ett fritt liv för sig själv ute i skogen. Att kvarlevorna efter hans kropp hittades bland Magogs hus ruiner övertygade inte någon om att han var död.

Men Rolf fortfor ändå att plågas av Lennarts minne. Han kunde inte tro på Lennart och ge sig hän åt att ära hans minne helhjärtat, för han kunde lika litet förlåta Lennart för hans ensidighet och kortsynthet som hans vänner och släktingar för

deras vansinnesdåd. Han blev så svårmodig inför dessa problem att han försummade sina plikter, glömde sin familj och sitt arbete och till slut en dag gav sig av hemifrån. Hans sista ord till någon människa innan han gav sig av var: "Jag går ut att söka ensamheten för att däri åtminstone kanske återfinna Gud, som vi har förlorat." Och ingen människa såg honom någonsin igen, för han kom aldrig mer tillbaka.

Sålunda lämnade Rolf sin hustru och sina nio barn. Den äldsta sonen hette Jon, och av sin kloka moder uppfostrades han strängt i den tron att Gud var allt och människan ingenting. Jon fick lära sig av livet att det värsta av allt var en människa som ansåg sig vara någonting.

"Du, Jon, liksom alla människor, är ingenting. Och genom att du är född till hövding över ett stort folk är du i högre grad än andra ingenting. Ingen är så låg, ingen står lägre än du, du är minst av alla, varje människa i hela världen är förmer än du, fastän varje människa är ingenting. Kom alltid ihåg att du ingenting är. För den som glömmer att han ingenting är finns det inget hopp, och han drar många med sig i fördärvet. Han är en blind ledare som leder andra vilse, en förryckt galning som dör och som leder många andra in i döden om han inte i tid inser att han ingenting är. Endast Gud är någonting. Allt som är är Gud. Allt som inte är Gud är ingenting, och människan är inte Gud."

Så förmanade Jons moder Agda sin son, och så länge hon levde höll hon honom ständigt medveten om vilken nolla han var. Och Jon förstod att hans mor var den visaste kvinnan på jorden, och han uppskattade henne väldigt för detta.

"Se den lilla grodan i vassen," sade hon. "Se sparvarna och mössen, de små sorkarna och de flitiga bina, se de lortiga svinen och de dräglade vargarna - var och en av dessa är av större vikt än du. Glöm aldrig att du är till för att vara varje litet bis, varje fjärils och trollsländas, varje blomblads och kattunges tjänare. Betänk alltid att varje löv, varje nyckelpiga, varje grässtrå och varje grodplingla är förmer än du. En näckros, en liten löja, en hungrig liten ful svalunge, en folkilsken grävling, en blind stackars mullvad, en dum och slö hasselmus, en rumphuggen ödla, ingen är så liten att han inte står över dig. En sädesärlas lillfingernagel är mera värd än du. En fjärilsantenn, ett romkorn i bäcken och varje människas minsta tunnaste hårstrå är värt all världens guld och du är inte värd nånting. Du är värd bråkdelen av bladlusens spillning, om ens det. En ärta, ett solrosfrö, en vindruvskärna, ett äppelskaft, ett ekollon, ett tallbarr, skogens minsta bär, träskets bottenlam, ett löst strå i ett fågelbo, den minsta förgätmigejen, i förhållande till dig är allt ovärderligt, och i förhållande till vad som helst som är levande är du värdelösare än en fluglort, ty även en fluglort ger näring åt naturen."

"Gör inte jag det då?"

"Jo, men sådant skall du inte tänka på. Tänk blott på de förtjänster som andra gör och ignorera dina egna. Se någonting gott hos varje få i naturen, men se aldrig något gott hos dig själv."

Sådant tutade Agda i honom dag ut och dag in, och han blev med tiden en mycket klok och duktig karl. Han älskade alla, och alla älskade honom. Han gifte sig aldrig men ägnade sitt liv åt att åter få gården i ett sådant skick som den varit i på Folkes tid och ännu bättre. Men medan hans liv gick åt till ständigt konstruktivt arbete närdes i hans hjärta en längtan. Han började längta tillbaka till det land där hans förfäder ursprungligen hört hemma och kommit ifrån. Han ville se hur det var i världens vagga, hans fader Noaks land, det gamla vackra hemlighetsfulla landet i öster som var hela mänsklighetens hemland. Han ville träffa och lära känna de människor som levde där nu.

En sådan längtan grep honom först när han lärde känna sin familjs historia, och sedan besjälade den honom mer och mer ju äldre han blev. Men aldrig kom han iväg

på sina drömmars resa, på sitt livs utflykt och företag, som han aldrig upphörde att tänka med allvar på.

På sina gamla dagar fick han sin brorson Lars att uppfostra, som skulle överta gården. Ofta satt han tillsammans med den unge Lars på verandan i aftonsolen och lärde honom allt som var gott. Särskilt ofta talade han med Lars om deras ursprungsland, det röda landet i öster, människans urhem, deras stamfader Noaks land. Och han sade:

"Dit har jag längtat i hela mitt liv, men aldrig har det blivit av för mig att resa dit. Jag har arbetat för hårt och för mycket. Hela mitt liv har gått åt till gården och till att få den i bättre skick än på Folkes tid. Min längtan har fått koka inom mig otillfredsställd i alla dessa år, och nu är jag redan för gammal för att kunna orka med en sådan resa. Men för dig, Lars, ligger livet öppet. Du behöver inte arbeta som jag på att göra någonting av ingenting. För dig ligger allting färdigt serverat. Din gård sköter nu sig själv och behöver bara underhållas. Du behöver inte som jag lägga ner hela ditt liv på att skapa den. Du kan resa till det heliga landet. Gör det, Lars ! Jag vill oändligt gärna att du gör det, så får i alla fall min brorson se vad jag drömt om i hela mitt liv."

"Men," genmälde Lars, "om Gud släppte lös Syndaflo den över den delen av världen så kan det väl inte ha varit mycket med det landet."

"Med tanke på våra olyckor, min brorson, så är det kanske just med tanke på Guds renande förmåga genom katastrofer som Syndaflo den som du har en desto angelägnare mission för vår egen skull till den delen av världen."

Och gamle Jon fortfor att berätta om det heliga landet, hur man reste dit och om deras förfäder som levat där: Adam, Eva, Abel, Set, Enok och Noak. Och Jon undrade även mycket hur det månde ha gått med Sem och hans familj.

nästa avsnitt : *Lars resa till Abraham.*

även i nästa nummer:

J.B.Westerberg om "indisk syn på Jesus"
Lion Feuchtwanger
Alive - boken och filmen
Insändare